

28.8.2025

Kysely kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille: "Valtava ammattitaito, si- toutuminen ja halu kehittää"

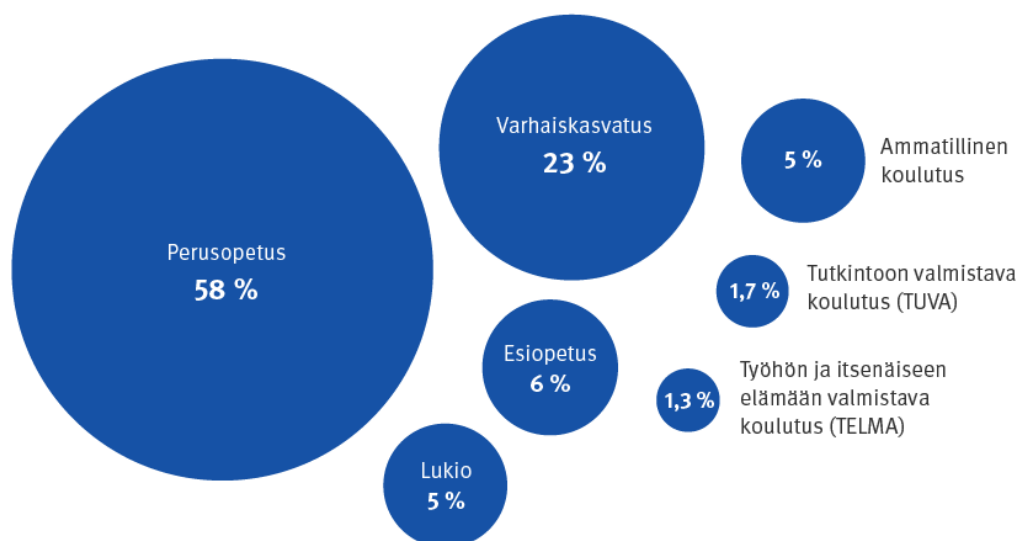
Riina-Maria Leskelä, projektipäällikkö, Kela

Kysyimme loppusyksyllä 2024 kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten näkemyksiä neurokirjon lasten ja nuorten tukemisesta. Saimme kyselyyn 414 vastausta. Vastausten perusteella neurokirjon lapset ja nuoret eivät saa riittävästi tukea oppimiseen kasvu- ja oppimisympäristöissä. Suurimmaksi syyksi tähän vastaajat näkivät resurssien puutteen. Myös kuntoutuksen saaminen koettiin vaikeana ja yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa puutteellisenä. Kysely liittyy Kelan Kuntoutus neurokirjon lasten ja nuorten arjessa -projektiin (Kirjo-projekti).

Kyselyn kohderyhmänä olivat varhaiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksessa sekä toisen asteen oppilaitoksissa työskentelevät kasvatus- ja opetusalan ammattilaiset. Vastaajat tavoitettiin muun muassa oppimis- ja ohjauskeskus Valterin ylläpitämän Vipu-verkoston kautta. Kyselyn aiheena olivat neurokirjon lasten ja nuorten tukeminen kasvatuksen ja koulutuksen ympäristöissä sekä hyvinvointialueiden ja Kelan kuntoutuspalvelut. Koska kyselyssä on vapaamuotoinen kysely, tuloksia ei voi yleistää koskemaan kaikkien kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten mielipiteitä. Tuloksia voi pitää suuntaa antavina.

Valtaosa vastaajista työskenteli perusopetuksessa tai varhaiskasvatuksessa

Ikäryhmä, jonka parissa vastaajat työskentelivät

Vastauksia yhteensä 414.

Grafiikka: Kela

Opetettavan ikäryhmän mukaan tarkasteltuna suurin osa vastaajista työskenteli perusopetuksessa.

Kun taas vertaillaan yleis- ja erityisopetuksen vastaajien määrää, valtaosa eli 69 % vastaajista, työskenteli ensisijaisesti yleisopetuksen ryhmässä joko varhaiskasvatuksessa, esi- tai perusopetuksessa tai toisella asteella. Vastaajista 29 % työskenteli erityiskasvatuksessa tai -opetuksessa, kuten varhaiskasvatuksen, esiopetuksen tai perusopetuksen erityisryhmässä tai integroidussa ryhmässä, sairaalakoulussa tai erityisammattioppilaitoksessa. Jälkimmäiseen ryhmään luettiin myös tutkintoon valmistavassa koulutuksessa (TUVA) sekä työhön ja itsenäiseen elämään valmistavassa koulutuksessa (TELMA) työskennelleet seitsemän vastaajaa. Kuitenkin myös yleisopetuksessa työskentelevistä vastaajista merkittävällä osalla työnkuva oli erityiskasvatuksen tai -opetuksen työnkuva.

Erityisluokanopettaja ja erityisopettaja oli eniten kyselyyn vastanneissa

Missä roolissa pääsääntöisesti kohtaat neurokirjon lapsia ja nuoria?

Vastauksia yhteensä 414.

Grafiikka: Kela

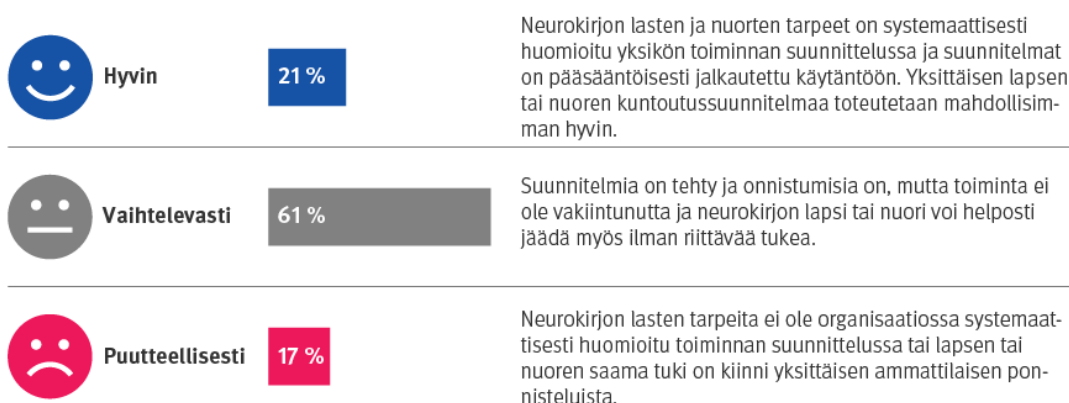
Oikeus kasvun ja oppimisen tukeen vastaajan työyksikössä

Lapsilla ja nuorilla on lainsäädännön mukaan oikeus saada henkilökohtaisen tarpeen mukaista tukea kasvuun ja oppimiseen varhaiskasvatuksesta toiselle asteelle. Tuki voi olla esimerkiksi ympäristön muokkaamista, tukiopestusta tai erityisopetusta tai tulkitsemis- tai avustajapalveluita. Kyselyn toteuttamisajankohtana oli voimassa vuoden 2011 sääntelyyn pohjautuva kolmiportainen tuki.

Pyysimme vastaajia arvioimaan ensimmäiseksi, miten lasten ja nuorten oikeus kasvun ja oppimisen tukeen toteutuu heidän työyksikössään. Vastausvaihtoehtoina olivat ”hyvin”, ”vaihtelevasti” tai ”puutteellisesti”. Vaihtoehto ”hyvin” kuvasti kyselyssä tilannetta, johon lapsilla ja nuorilla on lain mukaan oikeus. Valtaosa vastaajista arvioi tuen toteutuvan vaihtelevasti tai puutteellisesti:

Enemmistö vastaajista arvioi tuen toteutuvan vaihtelevasti tai puutteellisesti

Miten neurokirjon lasten ja nuorten oikeus kasvun ja oppimisen tukeen toteutuu omassa kasvatuksen tai koulutuksen yksikössäsi? (% vastaajista)

Vastauksia yhteensä 411.

Grafiikka: Kela

Eri yksiköissä työskentelevien kokemukset kuitenkin eroavat toisistaan. Kun tarkastellaan kaikkia koulutusasteita, erityisopetuksessa tuen saaminen näyttäytyy yleisopetusta parempana. Tämä ei ole yllättävää, koska erityiskasvatuksen ja -opetuksen tarkoituksena on nimenaan antaa enemmän tukea sitä tarvitseville. 26 % varhaiserityiskasvatuksessa, esi- ja perusopetuksen erityisryhmissä tai -luokilla, tutkintoon tai työelämään valmentavassa koulutuksessa ja erityisammattioppilaitoksissa työskentelevistä koki neurokirjon lasten ja nuorten tuen saatavuuden kasvatus- ja oppimisympäristössä hyvänä. Yleiskasvatuksen ja -opetuksen puolella vastaava luku oli 19 %.

”Hyvin” -vastausten määrää voi pitää melko matalana molemmissa ryhmissä, sillä kääntäen kolme neljästä erityiskasvatuksessa tai -opetuksessa työskennelleestä ammattilaisesta arvioi, että tuen saaminen toteutuu vaihtelevasti tai puutteellisesti. Yleisopetuksessa puolestaan neljä viidestä oli sitä mieltä, että tuki toteutuu vaihtelevasti tai puutteellisesti, ei hyvin.

Kyselyn perusteella eroa tuen saamisessa on paitsi yleis- ja erityisopetuksen välillä, myös esimerkiksi lukioiden ja ammatillisen koulutuksen välillä. Noin neljäsosa (24 %) lukioissa työskentelevistä oli sitä mieltä, että tuen saaminen toteutuu hyvin. Ammatillisessa koulutuksessa näin ajatteli 17 % vastaajista.

Vastaajat saivat halutessaan tarkentaa syitä, miksi valitsivat ”vaihtelevasti” tai ”puutteellisesti” -vaihtoehdon tuen saatavuutta arvioidessaan. Riittämättömän resurssoinnin mainitsi 27 % syitä eritelleistä: ryhmäkoot ovat liian suuria ja henkilökuntaa on oppilasta kohden liian vähän.

”Ryhmiin ei ole saatavana avustajia ja itse pystyn erityisopettajana käymään vain kerran viikossa ryhmässä, koska minulla on ryhmiä 14 ja tuen lapsia yli 30 eri ryhmissä.” (Erityisopettaja varhaiskasvatuksessa)

”Lapsen tasolle pysähtyminen, kuuntelu, sanoittaminen ja auttaminen eri siirtymissä tai vaikeissa tilanteissa. Nyt niitä lapsia, jotka tarvitsisivat ohjausta, on ryhmässä niin paljon, ettei kaikille kerkiä antaa tukea ja ohjausta.” (Lastenohjaaja varhaiskasvatuksen integroidussa erityisryhmässä)

”Aineenopettajana pyrin huomioimaan nuorten erityistarpeita parhaani mukaan, mutta yli 30 opiskelijan ryhmässä yksilöllisen tuen antaminen on hyvin haastavaa.” (Aineenopettaja lukiossa)

”Jos nykyinen kouluilta saatava tuen taso ei ole riittävä ja erityisopettajien antamaan palveluun tarvitsee jotain lisää, niin se on kyllä ihan raaka resurssi- ja tuntimäärälisäys vaan, mitä tarvitaan. Vain siten voidaan taata kiireetön, yksittäiseen oppilaaseen paneutuva tuki ja sen jatkuvuus koko opintojen ajan.” (Erityisopettaja ammatillisessa oppilaitoksessa)

Muita puutteita olivat yhteistyön haasteet sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa (18 %), sen jälkeen kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten tiedon ja osaamisen puutteet liittyen neurokirjoon (16 %), tiedonkulun puutteet (14 %) sekä asenneongelmat neurokehityksellisiä häiriöitä kohtaan (13 %). Lisäksi haasteita nähtiin johtamisessa (7 %) ja koulujen tilaratkaisuissa.

Yhteistyö sosiaali- ja terveydenhuollon kanssa takkuua

Lapsen tai nuoren pärjäävyyden tukemisessa kasvatuksen ja koulutuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen keskinäinen yhteistyö on kriittisen tärkeää. Tarkensimmekin seuraavaksi kyselyä kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten kokemuksiin sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa tehtävästä yhteistyöstä. Tulokset olivat huolestuttavia. Koko vastaajajoukossa miltei kuusi kymmenestä vastaajasta (58 %) valitsi vaihtoehdon, jonka mukaan yhteistyössä on puutteita: yhteistyö toteutuu sattumanvaraisesti ja riippuen kulloinkin mukana olevista ammattilaisista. Yhteistyön tavat eivät välttämättä määräydy lapsen tai nuoren, vaan ammattilaisten ja organisaation tarpeiden ja edellytysten mukaan.

”Ymmärrys lapsen arjen kokonaisuudesta on sirpaleinen. Yhteistyötä on vaihtelevasti, mutta se ei ole lapsen kouluarjen ympärillä toimimista ja siinä kohtaamista vaan keskusteluja, tapaamisia perusarjen ulkopuolella perustuen pääasiassa tilanteiden tulkintoihin.” (Erityisopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

”Vaihtelevasti, koska HVAn ammattilaiset/työntekijät vaihtuvat joskus tiheään tahtiin. Välttämättä ei pääse syntymään pitkäaikaista, tuttujen ammattilaisten tiimiä.” (Aineenopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

Lisäksi 21 % vastaajista valitsi vaihtoehdon ”Yhteistyötä ei juuri ole”. Tämä vaihtoehto kuvasi tilannetta, jossa kasvatuksen ja opetuksen sekä sosiaali- ja terveydenhuollon tukitoimia ja palveluja ei yksittäisen lapsen tai nuoren kohdalla suunnitella kokonaisuutena, vaan ne toteutuvat toisistaan erillisinä.

”En saa tietoa, jos nuori saa kuntoutusta.” (Erityisluokanopettaja perusopetuksen erityisryhmässä)

”Vaikea vastata, kun ei oikeastaan tiedä, miten lapset saavat tukea.” (Aineenopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

Ainoastaan 15 % vastaajista koki yhteistyön olevan toimivaa, suunnitelmallista sekä lapsi- ja nuorilähtöistä.

”Yhteistyö osittain toimii (neuvola, koulu) mutta hyvinvointialueen toimijoiden kanssa etsitään vielä sujuvaa tapaa toimia. Lapsen etu on kuitenkin kirkaana mielessä.” (Varhaiskasvatuksen erityisopettaja varhaiskasvatuksen ryhmässä)

Näiden lisäksi 7 % kirjoitti vapaamuotoisen vastauksen. Näissä vastauksissa nousivat esiin erityisesti sote-henkilöstön puuttuminen kokonaan tai sen jatkuva vaihtuvuus.

Eri ikäryhmien vertailussa tilanne oli huonoin perusopetusikäisten keskuudessa: enemmän kuin neljä viidestä (82 %) vastaajista oli sitä mieltä, että yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa joko ei ole lainkaan tai se on puutteellista. Erityisen suurena hankaluutena perusopetuksen vastauksissa nostettiin esiin heikko tiedonkulku sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetuksen välillä.

Miten kuntoutus näkyy kasvatus- ja oppimisympäristöissä?

Tarkensimme kyselyssä seuraavaksi siihen, miten lapsen tai nuoren tarvitsemat kuntoutuspalvelut näkyvät konkreettisesti kasvatuksen ja opetuksen arjessa. Kuntoutus voi olla luonteeltaan lääkinällistä, sosiaalista, ammatillista tai kasvatuksellista kuntoutusta. Tässä kyselyssä viitattiin lääkinälliseen kuntoutukseen, jolla tarkoitetaan diagnostisen prosessin ja välittömän hoidon jälkeistä tavoitteellista toimintakyvyn parantamista ja ylläpitämistä. Käytännössä tämä voi olla esimerkiksi erilaisia terapioida, ryhmäkuntoutusta, apuvälineitä tai perhekuntoutusjakso laitoksessa tai kotona. Lääkinällisen kuntoutuksen järjestämistä vastuu neurokehityksellisissä häiriöissä on yleensä hyvinvointialueiden ja Kelan yhteinen. Kuntoutuksen tarkoituksena on kuitenkin tukea kuntoutuksen toimintakykyä arjen toiminnoissa hänen elin- ja toimintaympäristöissään, esimerkiksi kotona ja koulussa. Tämän vuoksi on olennaista, että kasvatus- ja koulutusympäristöt otetaan mukaan kuntoutuksen suunnitteluun ja mahdollisuuksien mukaan toteutukseen.

Vastaukset heijastivat odotetusti vastaajien työyksikköä: 64 % erityisopetuksen ryhmässä työskentelevistä ammattilaisista kertoi, että lapsen tai nuoren osallistuminen kuntoutuspalveluihin näkyi työssä jonkin verran tai paljon. Tällä tarkoitettiin sitä, että kasvattaja tai opettaja oli tietoinen lapsen tai nuoren kuntoutuksesta, toteutti sitä vähintään toisinaan osana työtään ja osallistui lapsen tai nuoren kuntoutukseen liittyviin kokouksiin.

"Varhaiskasvattajan rooli on olla yhtenä toimijana monialaisessa yhteistyössä lapsen kasvun ja kehityksen kannalta. Yleensä päiväkotiki on paikka, jossa lapsen erilaiset kuntoutustoimet toteutetaan, esimerkiksi monilla lapsilla kuntoutusohjaaja tai puheterapeutti käy lapsen päiväkotipäivän aikana toteuttamassa tuokionsa." (Varhaiskasvatuksen sosionomi varhaiskasvatuksen ryhmässä)

"Teen yhteistyötä lasta kuntouttavien tahojen kanssa. Lähinnä puhe-, toiminta- ja fysioterapeuttien. Neuvola on myös tärkeä yhteistyökumppani." (Varhaiskasvatuksen erityisopettaja varhaiskasvatuksen ryhmässä)

Yleisen varhaiskasvatuksen, esi- ja perusopetuksen ja toisen asteen yksiköissä vastaava prosenttiosuus oli 53 %. Toisaalta näistä vastaajista neljä kymmenestä kertoi, että lapsen tai nuoren kuntoutukseen osallistuminen ei kosketa heidän työtään lainkaan. Erityiskasvatuksessa ja -opetuksessa näin vastasi kolmasosa.

"Käytännön arjessa ei juurikaan. Minulta ja koulun ammattilaisilta pyydetään usein tietoa kuntoutukseen alussa ja lopussa. Emme aina tiedä, mitä kuntoutuksessa tapahtuu ja miten se voisi tukea oppijan koulutyötä. Kuntoutus jalkautuu aniharvoin koulun arkeen, jossa opettaja voisi toteuttaa kuntoutusta osana lapsen koulupäivää." (Erityisopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

"Varhaiskasvatus jää todella helposti monialaisen tiimin ulkopuolelle, vaikka olisi tärkeää muistaa, että lapsi viettää ison osan arjestaan varhaiskasvatuksessa. Usein vedotaan siihen, että vanhemmat eivät ole antaneet lupaa olla meihin yhteydessä, mutta monesti tuntuu, ettei lupaa ole edes kysytty." (Lastenhoitaja varhaiskasvatuksen ryhmässä)

"Tulin mielelläni mukaan mahdollisiin kuntoutuspalaveriini. Näihin ei ole pyydetty." (Ammatillinen opettaja ammattioppilaitoksessa)

"Toivon, että kuntoutukseen otettaisiin aidosti koulu mukaan niin, että tavoitteet ja keinot olisivat kaikilla tiedossa!" (Erityisluokanopettaja sairaalaopetuksessa)

Muu-vastausvaihtoehdon valinneiden joukossa melko useasti toistui kokemus, että kuntoutusta ylipäänsä on vaikea saada, ja kysymykseen oli siksi vaikea vastata.

”Kuntoutuksiin on mahdotonta oppilaan päästä. Koululääkäri on harvoin käytävissä, kuraattoripalvelut olemattomat ja terveydenhoitajan kautta asiat ei etene. Koulun puolella olemme todella ihmeissämme tilanteesta. Sosiaali-toimeen otettu monta kertaa yhteyttä eikä sieltäkään saa apua!” (Aineenopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

Millaista osaamista tarvittaisiin lisää?

Ammattilaisia pyydettiin myös nimeämään toimintamalleja ja osaamista, joita heidän mielestään kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille tarvittaisiin lisää.

Toimintamalleja koskevan kysymyksen kohdalla valmiita vastausvaihtoehtoja annettiin kaksi: kasvatuksen ja koulutuksen sisäiset toimintamallit sekä sosiaali- ja terveydenhuollon yhteistyötä vahvistavat toimintamallit. Melkein yhdeksän kymmenestä vastaajasta oli sitä mieltä, että neurokirjon lasten ja nuorten tuen tehostamiseksi tarvittaisiin lisää sosiaali- ja terveydenhuollon ja kasvatuksen ja koulutuksen välisiä toimintamalleja. Tällä tarkoitettiin esimerkiksi matalan kynnyksen konsultaatiomahdollisuuksia tai yhteistä tuen ja hoidon tarpeen arviointia. Neljä kymmenestä vastaajasta tunnisti myös tarpeen vahvistaa kasvatuksen ja koulutuksen yksiköiden sisäisiä toimintamalleja.

Kymmenet vastaajat olivat lisäksi kirjoittaneet ajatuksiaan vapaamuotoisesti. Näissä vastauksissa eniten toivottiin tukea perheille sekä vanhempien suurempaa vastuun ottoa.

”Mycket handlar om att föräldrar behöver våga vara föräldrar. Se till att barnen äter, sover och motionerar. Om alla dessa skulle vara i skick så fixar nog skolan undervisningen. Tyvärr är det bristerna i en människas basbehov som gör att det inte fungerar.” (Erityisopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

”Pitkäjärjenteistä tukea perheille. Perheen toiminnanohjausterapiaa, jämäkkää toimintaa sinne. Nyt vanhemmat pelaa ja ei tee ruokaa, lasta terapoidaan samaan aikaan koulun tiloissa. Voi hyvänen aika, me mietimme, kun sitä seuraamme.” (Luokanopettaja perusopetuksen erityisryhmässä)

"Pelkkä konsultaatio ei riitä. Kodit pitää saada tekemään yhteistyötä ja ymmärtämään miksi lapsi oireilee koulussa niin paljon." (Koulunkäynnin ohjaaja perusopetuksen erityisryhmässä)

Sosiaali- ja terveydenhuollon toimintamalleilta toivottiin läsnäoloa ja jalkautumista kasvatukseen ja opetuksen arkeen, ei pelkkää arvioivaa konsultaatiotukea tai harvajaksoisia tapaamisia lapsen tai nuoren kanssa.

"Asiantuntijat käyvät tarkkailemassa luokassa ja jakelemassa ohjeitaan opettajalle, joka hyvin tietää millaista tukea kouluun tarvittaisiin. Opettajan on pärjättävä kuitenkin arjessa yksin vähillä resursseilla, eikä tuen antaminen onnistu hyvästä tahdosta huolimatta." (Luokanopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

"Ammattilaiset puuhaavat yksinään koppiterapioissa ja kouluilla ei käydä lapsen arjessa lainkaan." (Koulunkäynnin ohjaaja perusopetuksen erityisryhmässä)

Myös tämän kysymyksen kohdalla tuotiin esiin sitä, että toimintamallien toteuttaminen vaatii henkilöstöä. Kasvatuksen ja koulutuksen yksiköihin toivottiin lisää nepsyvalmentajia, erityisopettajia ja avustajia. Sekä erityisosaajille että ylipäänsä käsipareille nähtiin tarvetta. Koulujen arkeen toivottiin myös selkeämpiä toimintamalleja, työkalupakkeja ja sovittuja työtapoja neurokirjon lasten ja nuorten tukemiseksi osana opetusta.

"Rehtoreille vuoden alkuun 'tuen toteutuksen check list' ja selkeä kansio (aiivan kuin kiinteistöä koskeva pelastustoimen vaatima turvakansio), josta tarvittavat tiedot löytyisi nopeasti." (Aineenopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

"Kuntoutuksen kouluyhteistyöhön liittyvien menetelmiä, ei vain toimintakyvyn/osallisuuden arviointiin vaan myös opetuksen ja kuntoutuksen yhteistyössä käytettäviä malleja ja menetelmiä." (Toimintaterapeutti perusopetuksen yleisopetuksessa)

”Yhteisesti sovittuja pelisääntöjä, jotka tukisivat nuoren koulupolkua eivätkä olisi niin hämmäisiä ja rajattomia, että nuori on hukassa.” (Erityisopettaja luokioluokituksessa)

Toimintamallien lisäksi kysyttiin osaamistarpeista. Lisää osaamista toivottiin ylivoimaisesti eniten käyttäytymisen ja tarkkaavuuden tukemisessa, oli se sitten neurokirjosta tai muusta syystä johtuvaa. Myös yleistietoa neuromoninaisuudesta toivottiin lisää.

Erityisesti toivottiin osaamista käyttäytymisen ja tarkkaavuuden tukemisessa sekä yleistietoa neuromoninaisuudesta

Millaista ammattilaisten osaamista tulisi mielestäsi lisätä varhaiskasvatuksessa, koulussa ja oppilaitoksissa, jotta neurokirjon lapset ja nuoret saisivat paremmin tukea? (% vastaajista)

Vastauksia yhteensä 414.

Grafiikka: Kela

”Muuta, mitä” -kohtaan oli vastannut parikymmentä vastaajaa, jotka olivat kaikki opettajia. Heidän vastauksissaan korostui turhautuminen siihen, että opettajalta vaaditaan jo mahdollista osaamista. He toivoivat, että (aineen)opettaja voisi keskittyä ydintehtäväänsä, opettamiseen, ja kouluihin saataisiin lisää muita ammattilaisia ja tukirakenteita erityisesti neurokirjon lasten ja nuorten tarpeisiin vastaamiseksi.

”Lisää aikuisia luokkaan! Opettajat tekevät työtään todella yksin. Muutama erityisesti tukea tarvitseva lapsi vie kaiken huomion ja voimavarat.” (Luokanopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

Vastaajia pyydettiin myös listaamaan koulutuksia ja osaamista, joista heille itselleen on ollut eniten hyötyä neurokirjon lasten ja nuorten kanssa työskennellessä. Ylivoimaisesti useiten mainittiin erilaiset nepsykoulutukset, useimmiten neuropsykiatrinen valmentaja -koulutus. Kymmenissä vastauksissa viitattiin myös lyhyempiin nepsyaiheisiin koulutuksiin. Näistä oli saatu konkreettisia työkaluja kohtaamiseen ja tukemiseen. Melkein yhtä usein mainittiin erityisopettajan koulutus ja erityispedagogiikan opinnot, joista oli saatu kokonaisvaltaista näkemystä ja käytännön valmiuksia. Autismiliiton ja ADHD-liiton järjestämät koulutukset, seminaarit ja kokemusasiantuntijaluennot mainittiin myös toistuvasti. Lisäksi muun muassa ratkaisukeskeinen työote ja positiivinen pedagogiikka nähtiin tärkeinä lapsen vahvuuksien tunnistamisessa ja empaattisen kohtaamisen tukijana. Ammattitaidon ja erilaisen osaamisen arvostamista nostettiin myös esiin:

”Moni lastenhoitaja tai avustaja voi esimerkiksi olla kommunikaatio-ohjaaja tai nepsyvalmentaja, mutta heidän osaamisensa sivuutetaan, koska he eivät ole opettajia.” (Lastenhoitaja varhaiskasvatuksen ryhmässä)

Toiveita ja terveisiä

Lopuksi vastaajat saivat halutessaan jättää vapaamuotoisesti terveisiä Kelalle ja kertoa, millaista tukea he toivoisivat omassa työssään neurokirjon lasten ja nuorten kanssa toimimiseen. Tähän mahdollisuuteen oli tarttunut peräti 198 vastaajaa. Vastaukset analysoitiin tekoälytyökalun avulla. Tekoälyn yleisarvio vastauksista oli seuraavanlainen:

”Aineisto osoittaa, että kentällä on valtava ammattitaito, sitoutuminen ja halu kehittää – mutta samalla syvä kokemus siitä, että järjestelmä jättää yksin. [- -] Aineistossa korostuu erityisesti se, että neurokirjon lasten auttaminen ei ole enää vain pedagoginen kysymys, vaan se edellyttää rakenteellista, moniammatillista ja yhteiskunnallista ratkaisua.”

Kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten huolet, jotka tämä kysely nostaa esiin, eivät ole yllättäviä. Kyselyn vastauksissa toistuvat teemat ovat olleet tasaisesti esillä myös julkisuudessa. Kyse ei ole yksittäisistä toimimattomista käytännöistä, vaan tarvitaan rakenteiden ja ajattelutavan uudistamista. Kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten näkemykset ratkaisuista jakautuivat kuitenkin kyselyssä jonkun verran: osa opettajista kipuilee käytöksellä reagoivien lasten ja nuorten lisääntyntä määrää, ja näkee kuntoutuksen integroimisen kasvatus- ja oppimisympäristöihin haastavana:

"Kasvatuksen ja koulutuksen rooli on tarjota lapselle ja nuorelle perusvalmiudet pärjätä elämässä. Neuronkirjon lapsilla muut ammattilaiset hoitavat kuntoutustoiminnan." (Luokanopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

"Meillä on jo liikaa osaamista nepsylapsista. Heitä ymmärretään liikaa ja koulu tekee jo liikaa. Osaaminen vanhemmille. Ymmärrys siitä, että HEILLÄ ON VASTUU!" (Erityisopettaja perusopetuksen yleisopetuksessa)

Vaikka opettajan ensisijainen tehtävä ei ole vastata kuntoutuksesta, neurokirjolla olevien lasten tai nuorten kuntoutusta on mahdotonta toteuttaa ilman kiinteää yhteyttä arkeen. Ainakin tässä kyselyssä selkeä enemmistö vastaajista ajattelikin, että kasvattajien ja opettajien on päivitettävä työtapojaan aikojen ja oppilaiden muuttuessa.

"Olisi tärkeää, että kentälle tulisi lisää nepsy osaamista. Se hyödyttäisi koko lapsiryhmän kanssa toimintaa ja sen sisäistämistä. Henkilökunta sitoutuu paremmin, kun tietoisuus lisääntyy." (Varhaiskasvatuksen opettaja varhaiskasvatuksen ryhmässä)

"Tämä on uusi normaali ja kuuluu kaikille." (Kehittäjä sivistyspalveluiden hallinnossa)

Osaamisen nähtiin usein hyödyttävän myös omaa työtä:

"Terapeuttien kanssa käydyt yhteiset palaverit ovat antaneet kokonaisvaltaista tietoa lapsen tuesta ja kehityksestä, joka on auttanut mm. pedagogiikan suunnittelussa sekä huoltajien kanssa tehtävässä yhteistyössä." (Päiväkodin johtaja)

Paremmman tuen mahdollistaminen oli usein kytköksissä johtamiseen:

"Mahdollisuutta tehdä nepsyvalmennuksia ihan oman työnkuvani sisällä. Oma esimieheni on näissä asioissa ihan hukassa, ei kykene näkemään tai määrittelemään työnkuvaani muutenkaan." (Erityisopettaja lukiokoulutuksessa)

”Omaa työtäni tukisi parhaiten se, että koulun koko henkilöstölle varattaisiin aikaa koulututtautua lisää ja koulun esihenkilöstö kokisi neurokirjon haasteiden päähkäilyn yhdessä koko henkilöstön kanssa tärkeäksi eli asialle olisi varattu viikottain yhteistä suunnittelu- /työ-/toteustusaikaa.” (Erityisopettaja perusopetuksen erityisryhmässä)

Resurssit ja rakenteet mahdollistavat laadukkaan työn

Tämän kyselyn perusteella kasvattajilla ja opettajilla on paljon punnittua tietoa, taitoa ja halua kehittää työtään neurokirjon lasten ja nuorten tukemiseksi entistä paremmin. Ammattilaisten toivelistalla korkeimmalle nousivat laadukkaan työn mahdollistavat resurssit ja rakenteet, kuten pienemmät ryhmäkoot ja riittävä määrä henkilöstöä luokassa. Myös tuen ja kuntoutuksen saatavuuden haasteet sekä kouluympäristössä että sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa nousivat voimakkaasti esiin. Tiedonkulku yli organisaatorajojen koettiin riittämättömäksi, ja tiivimpää yhteistyötä sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen kanssa ylipäänsä toivottiin kiihkeästi. Tarvittavan tuen saaminen koettiin sattumanvaraiseksi ja toisinaan väärin kohdentuvaksi. Myös Kelan järjestämään kuntoutukseen toivottiin helpompaa pääsyä. Perheiden täytyisi saada enemmän ja varhaisemmassa vaiheessa apua, ja kuntoutuspalvelujen tulisi jalkautua kouluympäristöön. Käytännönläheistä ja koko henkilöstölle suunnattua nepsykoulutusta toivottiin lisää.

Oppimisen tuen uudistus on astunut voimaan esi- ja perusopetuksessa sekä lukiokoulutuksessa 1.8.2025. Ammatillisessa koulutuksessa vastaava uudistus tehdään syksyllä 2026. Lakiuudistuksiin liittyvissä hallituksen esityksissä on viitattu myös tässä kyselyssä esiin nousseisiin huolenaiheisiin. Uuden lainsäädännön toimeenpano näyttää, miten sillä vastataan haasteisiin.

”Toivottavasti ensi syksynä voimaan astuva uusi tukijärjestelmä kolmiportaisuuden tilalle tullaan toteuttamaan oikeasti lasten etu edellä, eikä niin, että nähdään taas porsaanreikiä kuinka oppimisen tuen järjestelyjä tai paremminkin järjestäytymättömyyttä voidaan käyttää säästökeinoina.” (Varhaiskasvatuksen opettaja esiopetusryhmässä)

Tilannetta voitaisiin kenties parantaa hyvin yksinkertaisestikin:

”Jos tukea alettaisiin antaa yksilöllisesti siitä alkaen, kun neurokirjon lapsen oppimisesta herää huolia, olisi meillä koulussa aivan eri todellisuus.” (Aineenopettaja lukiokoulutuksessa)

Kyselyn tulosten hyödyntäminen

Kasvatus- ja opetusalan ammattilaisille tehty kysely on osa Kuntoutus neurokirjon lasten ja nuorten arjessa -projektia eli Kirjo-projektia. Kirjo-projekti suuntautuu hyvinvointialueiden palvelujen, kasvatuksen ja koulutuksen järjestäjien kanssa tehtävän yhteistyön sekä Kelan kuntoutukseen ohjautumisen kehittämiseen. Kyselystä saatua tietoa on käytetty Kirjo-projektin toimenpiteiden suunnittelun pohjana. Näkemyksiä on kasvatus- ja opetusalan ammattilaisten lisäksi kerätty sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisilta, Kelan kuntoutuspalvelujen palveluntuottajilta sekä Kelan asiakkailta.

Lue lisää Kirjo-projektista: [Kuntoutus neurokirjon lasten ja nuorten arjessa -projekti \(kela.fi\)](#).